

СТРАЖИЛОВО

Власник и уредник

ЈОВАН ГРЧИЋ

У Новом Саду, 21 марта 1893.

ПЕСНИШТВО

ДУМ-БАРИШНИНИ ЈАСЛИ

Слика с Приморја

И
На Бадњи дан у јутру, по доручку, бијаше се Дум Бариша П***, врло поштовани л... ски попа, у крупне мисли дао. То му се читало у забринутом лицу; ал' и без тога би се човјек одмах сјетио, е је Дум-Бариши нешто „на срцу“, јер се бјеше згүрио у своју стару, исхрану наслоњачу, па стао мотати пацима, гледајући насумце кроз притворена окна, као чељаде, које нешто мозга, или нешто пробавља.

Вјера и бог, о тешку пробављању не могоше у Дум-Баришину случају бити говора. Промислите само: шољицу црне каве с тањиром „приганица“, што их стара Марта, по приморском обичају, бијаше у цик зоре испригала — то је попи сав доручак био. Ви знате, да богме, што су „приганице“, те слађане веселице приморске дечице, а знате ваљда и што су „старе Марте“. На приморју би тешко било замислити Бадњи дан без приганица и сеоског пону без старе, или бар постарије Марте.

Па како свуда, тако бјеше и у селу Л***; само што оvdје стара Марта бијаше у попином домазлуку све и сва: и служавка, и кухарица, и праља, и акотекар-

ка, и благајница; једном ријечи: права домаћица.

У осталом, наш попа бијаше у јелу врло умјерен. Обичнијех дана, кад је просто мрсити, њему су за доручак довољна два згуснута јајца, обједу здјелица чорбе и „кошчица“ меса, а вечери већ како се може; по некад би се он знао проћи и са двије печене гере. Јер је село Л*** јако сиромашно село, и с тога „редовина“ у њему до зла бога шкрта.

Једну саму ствар не могоше Дум Бариша пред ручак никако да прегори: чапицу лозоваче. То човјека, вели, подржава у снази, нада све зими, кад уждије бура; па онда Дум Бариша бјеше зимоморан, као сви приморци, к томе острвљанин, а то је као рећи: човјек вичап још из малена, да се „мученицом“ одвлажнијех вјетрова брани, што га често с мора обилазе. У осталом није срамота до неке мјере „кашпицу“ волити; срамота је не имати мјере, срамота је у пићу прегонити.

Еле, све у тој л...ској парохији бијаше чедно; чедан пастир, а још чедније стадо: све поморци од давнијех давнина, на мору, тако рећи, никли и одрасли, људи скромни и радишни, који се бјеху приљу-

били уза своје родно жало, тамап као лупари уз хридину.

Ма да бијаху већином голи сиромаси, они се опет, у веселе дане, сјећаху свог старог попе, и кад их у лову добра срећа послужи, сваки ће од њих по нешто у парохијску кухињу оставити: неко сицу, неко груја, неко зубачића, и неко спртвицу претака, тог красног морског воћа, којијем би се и царска софра подичити могла, а камо ли не ће скромна трпеза јупничка.

Дум Бариша бијаше дакле замишљен, али не с тога, што му се и нехотице поглед отимаше онамо преко затона на убаво и чак богатије село С***, главну општинску парохију, за којом попа давно уздихаше; не, његове се мисли око друге, много чедније ствари врзаху, али му та ствар бијаше од јуче тако памет закупила, да већ ни на што друго не могаше да промисли.

Ево што је било у ствари.

Сваке године у очи Божића бијаше старац навикао, да у парохијској црквици, под главнијем олтаром, направи „Витлејемску појату“, те својим вјернима прикаже у што живљој слици Христово рођење. Том се побожном обичају не бијаше још никада изневјерио, али у пошљедње вријеме — управ од пет-шест година овамо — кад би год приспио час, да се јасли из „сакристије“ изнесу, Дум-Баришино би се онуначко лице неком невидовном сјетом осуло, и он би дуге ћутао, па се потајно гризао. А имађаше и рашта, Бог и дуна! Он се сада сјећаше, е су јасли до зла бога расклимани и на више мјеста црвом проточени.

Сваке би се у Бога године ти јасли куд и камо дотјеривали и из нова бојадисали, али у години дана влага учини своје, чавлићи изнова попусте, а кад наступе благи дани, ето ти невоље: божанственој се колијевци дашчице једва заједно држе! Ну, то не бијаше највиша жалост; гора је жалост, што је и воштано дијете Исус, које требаше у јасле смјестити, на више мјеста окрњавило и читавом једном руком осакатило; сјем тога, десног му ока нестало сасвим, а пусте гагрице изгризле виши дио косице над челом.

Да толиком квару доскочи, чињаше стара Марта чуда од хитрине и домишљатости. Час би окретала божанствено чедо на лијеви бок, да му прикрије ону празну очницу, а час би га обртала на десно, да забашури ону сакату руку; уз то разастираше сламу тако, како ће гледаоци помислити е су она два одсутна уда под њом остала.

А тај милосрдни посао старица ево већ неколико година редовно понављаше; па опет, не би она труда жалила, да је газда непрестано у послу не ометаше, причајући јој чудеса о баснословном богатству цркава у граду; да јој је, вели, завирити у саборну цркву свете Стошије: ту ти је новорођенче повијено у самој бијелој кадиви, извезеној златнијем гајтаном, а лежи у перивоју цвијећа, лијепо као насликано; мислиш, сада ће проговорити, да полазницима захвали на посјети.

Марта би га гдјегод молила, и то доста опором, да је се мане и да је не омета. Тад би господин попа уздахнуо, па се кроза зубе жалио на људску злобу и на тешка времена, што су за сиротињу настала, док би стара домаћица даље свој посао настављала и отирала прашину са дрвенијех кипова Светог Јосифа и Дјевице Марије, који се некуд боље зубу времена отимаху.

Ове године пак, када се преношаху јасли из цркве у парохијски дом, бијаше се случио комичан призор. Кад Марта узме да истреса лањску сламу, шмигну из јасала ситан мишић, протрча преко тавана, зађе за пошину паслоњачу, па га нестале у једној пањезици на поду, који се, на жалост, бјеше на више мјеста пробушио, јер се општина посве слабо стараше, да парохијски дом у реду држи.

То мајунско „збитије“ одведе разговор на другу страну. Парохијски дом, а бо'зна и црква, бијаше у најжалоснијем стању. Подстакнут Мартинијем ријечима, скањиваше се Дум Бариша већ поодавно, да пође лицем у главно мјесто те начелника замоли, да му општина цркву и стан поправи; на жалост, начелник, њеки стари поморски вујо, бијаше сушти безбожник, а не бјеху му бољи ни присједници, те се старац бојаше, да му сва мука узалудна не буде.

Дум Бариша бијаше у вјерском погледу веома спољив, па му се чињаше, да би поштен човјек, ма и не био сâм побожан, морао ипак туђе увјерење штovati; а да би у неким приликама могао, без свога зазора, чак и цркви штогод приложити. Што се њега тиче, кад би год на просјака наишао, он га никад не питаше, да ли се крсти или клања, но би једнаким пијететом, по могућности, удијелио свакоме. Та то тако души годи, кад човјек може да своје искријему каку услугу учини!

Али су људи, људи; паиме: прије злу, него ли добру наклоњени, и што су год у бољем положају, то се мање за собом осврћу. С тога се биједни жупник слабо чему више од њих надаше. Особито му се чињаше, е је млађи параштај у његовој парохији, што се вјере тиче, страшно осу-ровио. Он, пона, не бијаше то још никоме живу казао, али, Боже прости, ко би данас у л...ској парохији примјерна християнина тражио, заман би га у његовом стаду тражио. У Л*** живљаше, истинабог, честита једна душа, коју народ у селу и околици бијаше прозвао „сироманком мајком“; човјек поштен и душеван, готов да се свакоме у невољи уз бок пађе; али где невоље! тај племенити човјек, та бијела врана, тај Симо Пушић, којег сваки жив у општини штovаше, не бијаше поштин једновјерац, него припадник „старе вјере“ — шизматик!

Било како му драго, старцу свештенику пуцаше срце на помисао, е у тој трошној л...ској богомољи, тако запуштеној, да јој се од влаге почињаше већ и шљеме рушити, не бијаше могуће преко године ни толико повца скресати, колико га требаше, па да се о Петрову сајму набаве нове јаслице и остали намјенитај за најчеднију Витлејемску појату.

Ето ранта се Дум Бариша бијаше онако у мислима занио. Положај његов бјеше заиста плачан. Док толики његови другови по сусједним парохијама, ако и не бјеху имућнији, а оно бар имаћаху своју потребу, дотле њему бијаше суђено да уздише за најпречим потребама своје богомоље.

II

Најзад, требало је, штоно реку, стегнути душу у се и ћутати; јест, ал' то бијаше

тежак, врло тежак посао; тако тежак, да се сиромаш поца, уз све Мартино пацре-зање да оно ишчашено дјетенце куд и камо исцијели, не могаше измирити мишљу, да и ове године своју стару жељу немилице прегори.

Час по час, па се лагано бјеше и мрак ухватио.

Враћајући се из цркве са исповиједања, мишљаше Дум Бариша још једнако на своју педаћу. Прошавши мимо лучицу, угледа у њој виши број л...скијех лађа. То попу малко умири. Сад бијаше бар сигуран, да је понотњој миси зајемчен обилат број учесника: рибарске лађе ријетко када у очи Божића из луке излазе.

На мору не бијаше много вјетра, ама колико га бјеше, бјеше мрзао; валови долажаху на махове, па се ломљаху о обално стијење својом обичном хуком.

С ону страпу мора, куле свјетилнице почињаху се већ прижижати, а градски станови, што се бијаху изредали уз саму обалу морску, изгледаху одовуд као голема свијетла гуја, што се низ крај пружила, па трепти у мраку.

И у граду се, дабогме, слављаше Христово рођење; али тамо власти не одрицаху бојјим слугама своју руку помоћницу.

И дичном се старини чињаше, као да му вјетар, својим потмулим фијуком, доноси са широког мора веселе гласе опште радости, и као да су све оне ватре, расијане по игалу, ватре истом наложених бадњака.

Стигавши сјетан, невесео у парохијски дом, затече Маргу уз огњиште; стара служавка притицаше ватру са нешто суварака, што их бијаше пред вече за кућом усјекла. Чедна софра у још чеднијој трпезарији бјеше већ постављена, риба испржена, зеље обарено и зачињено, и још је само требало да се плав свари, па да се сједне на вечеру.

Хеј, судбо кета! човјек мора да на овом онаком свијету многу горку капљу гуцне, и да се мало по мало својих најмилијих идејала одрече, оних идејала, које је највишом љубављу његовао. Па кад је така судба велике већине самртних људи, зашто да јој се баш отимље један духовник, и то главом узорни л...ски поца?

Он, којему најзад сав понос у томе бијаше, како да боље угоди своме Творцу и послужи његовом пресветом дому?

Овако, по души, у себи разлагаше старац свештеник. Ама унаточ томе, не могаше опет да се смири; промислите само: човјек се с године у годину надаше, е ће му најзад за руком поћи, да састави мајиншу свотицу, која му требаше, али вај! убоштво сваки дан подејецаше крила тој његовој пади, и кад се примагне конач године, ако се што и приштедило, то се све измигољи за најпрече кутње потребе. Ну, добри попа зато опет не сустајаше, него би сваке године у очи младог љета једнако понављао:

— Ваљаће да се дамо у штедњу, јес' чула, Марто?

Бог и душа, Марти то бијаше право, јер се, напошљетку, и сама гризаше, гледајући како се попа у својој унутрашњости кињи; ама, за милога бога, на чему да се приштеди? Та често се деси, па у кући нема ни циглог јајета, да га човјек за лијек тражи! Стара би домаћица дакле жалостиво погледала свога госу, па филозофски примјетила:

— Лијено је, мој господару, штедјети; али је то лакше рећи, по извести. Оставимо ми то за до године, господин попо; Бог је велик, па ће ваљда и на нас погледати.

Те би ријечи Дум-Баришу за час умириле и он би до другог Божића престао да говори о штедњи.

Па како прошлијех година, тако и те вечери бијаше стари жушник, па Мартину примједбу, дубоко уздахнуо, велећи сам у себи:

— Напошљетку, Марта има можда право. Та увијек жена бивало, које су бистрином ума многијем људима предњачиле!

И Дум Бариша примаче столицу постављеном асталу, гдје по Марта бијаше већ изијела пилав са улигњима. То јело, по старом предању, не смије на Бадњи дан изостати ни у једној приморској кући.

У тај мах неко закуца алком на авлијска врата, ама тако нагло, да се стари жушник и домаћица му и пехотице пренуше.

Па како попа не бијаше још скинуо с главе свој стари, већ олињали тророги

шенир, с којим се зими врло тешко растајаше, он хтједе да старицу одмијени.

— Стани, рече, ти, Марто: отићу ја, да видим ко је.

И он збиља изиде у авлију и приђе вратима, да отвори. Кад се вратнице открилише, угледа према себи човјека средњијех година у одијелу приморскијех лађара: на њему бјеше модра сукнена кошуља, кестењасте чакшире и црвен-капа на глави. Лице у тога човјека бијаше благо и питомо, ама — ствар чудна — не могаше Дум Бариша да се сјети, да га је прије виђао.

— Добар вече, господин попо, јесте л' ви то?

— Јесам, синко, одазва се свештеник, чкиљећи радознало у дошљака; ама ко си, жив био, ја те готово и не познам?...

— Богдо Плима, господин попо, лађар из вароши; дођох да вам донесем сандук, што ми га јутроске за вас предаде онај газда, што се за Трет кретао... Онај газда, знате, из нашег села... не памтим му сад имена... ал' ви већ знате о коме говорим. Него извините, молим вас, што не дођох раније... Благих су дана, па се човјек малко и у кући позабави...

У томе се чу глас Мартин, која изнутра позиваше свог домаћина на ред.

— Ама, за име божје, мичите се с отијех врата: та ваљда нисте вољни да се нагрдите!

Дум Бариша се сада сјети своје још не искихане назиме, па ће лађару махнути руком, да уљезе. Ну, овај се сада узев извињавати:

— Касно је, вели, господин попо, а ред ми се што прије у град вринути. Не ћу с тога да дангубим, него идем смјеста по сандук: ено га доље у чамцу.

Дум Бариша хтједе да зине, али му онај не даде опепелити, по се окрете, и појури низ обалу. Не потраја много, а он се опет врати, носећи на рамену повишну четвртасту скрињу, која као да бјеше прилично тешка.

У два крока доприје с попом у трпезарију, и ту испрти своје бреме насред собе, не без велика чуда пошина, који још никако не могаше да се довије откуд му тај неочекивани сандук.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB

Једва једном успије да се малко ра- забере. Ал' кад хтједе, да човјека распита за име тајанственог попиљача, овај се бијаше већ упутио вратима, не сачекав ни напојнице.

— Добру ноћ, господин попо, и на

здравље вам Божић! Ја одох, да прије кући стигнем. . .

— Стани, болаи не био, да се бар па- пијеш . . . викаше за њим Дум Бариша, али онај побјеже главом без обзира.

(Свршиће се)

Марко Цар

МРКИ ВУК

Историски роман Адама Креховљецкога

Превео с пољског Рајко

(Наставак)

На по миље од реке Варте, у плодној и шумовитој околици, лежаше баштина Винчева — Шамотули. С једне стране велика равница, која се простираше до реке, с друге шума, а у средини шуме, на брежуљку, стари замак, с једним високим бедемом, који гледаше преко врхова од дрвета. Међу равницом и шумом пружио се омалено, кукавно местанце. Неколико бољих кућа, а оно друго малене, убоге колебе од плетера. На средини дрвена црквица, а таки и торањ.

Али ту се не могоше познати ни трага од ратна пустошења. У опћем поразу остадохе читави само Шамотули, седиште издајниково, с пролетњим зеленилом својих ливада и шума, с нена- рушеном целином својих кућа, ругајући се опћој невољи, гариштима и рушевинама читаве око- лице. Шумском путањом, ноћу, доведе Бартош војвоткињу у замак шамотулеки. Наместио ју скупа с дететом и дадињом у бедем на углу, који се је, у случају нападаја, могао лакше обра- нити и лакше се могоше из њега кришом утећи, јер имађаше подземне ходнике све до Варте. Смотреност та изгледаше му преко потребна, јер се уверио, чим су дошли у Шамотуле, како варљива беше нада, да је ту сигурно скло- ниште. Из дана у дан могоше насти, и на тај опустели замак, освета разјађена народа. Око- лица беше, до душе, пушта, али за то врвљаху листом у Шамотуле, који остадохе читави у општој пустошини. Ко се не могоше довући до Позвања, тај остајаше ту, тражећи заклона код менштана.

Испред цркве и на оној равници, која беше некада обрађена, а сада на угару, јер није било радних руку, пружаше се прави табор чак до

Варте. Стајаху ту кола с непрегнутим коњима, а на колима се наместише читаве породице. По- даље разапихаху шатре, дизаху сенице, копаху земунице — речју, намештао се сваки, како је и где је могао, а духовници и имућнији, мило- ердни људи доношаху онамо јело и одело и раз- личите лекове, јер се и болести стадохе мно- жити у тој невољи.

Добрих чустава, опростења и наде није тражити у тих људи. Кад се је, сутра дан по доласку, приближио Бартош цркви, где се слу- жило вечерње и, помешавши се међу народ, хтео побожно да се помоли Богу, чуо је у сред молитве и нарицања така изазивања и хуљење, да га је прожегао страх до два душе.

Пао је на колена, оборио главу к земљи и тако саснут у праху, не улазећи ни у цркву, молио је за милост.

За час се појави свећеник на црквеним вра- тима са најсветијим сакраментом у руци. По- диже златну монстранцију, која се прелеваше на сунцу, на благосиљаше народ.

А у тај мах се велик крик, налик на ви- јања, оте из тисуће груди. Пружаху руке к небу, удараху главама о земљу, падаху на лице и пу- жажу с јеком, ударајући се покајнички у груди.

Свећеник начини велик крет у ваздуху и нестале га, — служба се свршила, — за час побожна разнеженост уступи место дивљем оча- јању. С иском деце споји се крика жена, јер засушене им груди не могоху више давати деци хране. На мршавим лицима светлуцаху, грозни- чавим огњем, очи, упале у главу, које гледаху мрачно. Нико не изусти страшне речи, — али из свију извириваше — глад! Сва је залиха исцрпана, ни милоерђе више не могоше ништа

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да пружи несрећницима . . . махитост беше близу!

Подаље од Бартоша, који удиљ клечаше, стајаше неколико људи, па се гласно разговараху: две жене с децом на рукама, два сељака и један, мало богатије одевен, млад човек, мршав, малена стаса. Говораше брзо, одлучно; немирне погледе бацаше око себе, а врћаше се, као на угљевљу.

— Добро — говораше, хватајући за балчак од мача, који му беше о бедрима, — радите, како знате . . . Кад вам се хоће посканати ту од глади, а ви седите . . . На што чекате?

— Чекамо божје милости! — примети једна жена.

— Хе, хе! . . . — засмеја се мали. — Сад је тако време, да милости нема ни на небу ни на земљи. Видите: пролеће је, сунце се спушта западу, а тако жеже, као лети у по дне . . .

— Крв пали, — опази неко.

— Али ће опалити и врло у земљи; стока не ће имати траве, а човек ни хлеба, ни воде, јер ће реке усахнути . . .

— Казна божја! бич божји! — викаху.

— Да! да! — потврди мали, — бич божји, због једнога, на свима . . .

— Због Винча! — крикнуше. — Пакао га прогутао жива!

— Хе, хе! . . . — засмеја се опет онај човечуљак. — Пакао га не ће прогутати, јер се он познаје с ђаволом. Већ му је и краљ опростио и достојанства му повратио . . . богат је нан, као и пре!

Слушаху у грозну ђутању, а мали је све већма оживљавао и ватрено говорио даље:

— Широм невоља, гаришта, глад, — а Шамотули нетакнути! У замку блага, свега на свету — а ви скапавате од глади . . . глупаци!

— Хајд'мо на замак! — неко ривну.

Све се више скупљаше људи око говорника. Слушаху га и згледаху се ђутећи, али му погледом повлађиваху.

Неки запиткиваху тихо: Ко је? јер га многи не познаваху; дошао је ту истом јуче, ал је највише викао и већ је постао коловођом у тој гомили јадних и очајних људи. Начуо је питање и засмејао се као обично, подругливо, сухо:

— Хе, хе! . . . — питате, ко сам? А на што вам, да знате? Тражим ли од вас хлеба или склоншита? Кад огладним, знам шта ћу!

И удари руком по балчаку од мача.

— А најпосле — одазва се за час, — није то никако тајна. Ја сам Бољко од Гостиња. Имао сам онде имање, и своју кућу, и лепе њиве, и своје хамбаре . . . Имао сам жену, ћерку и родбину . . .

Глас му запе у грлу. Стаде часом, одахну дубоко, одхракну и, дижући руке горе, викаше уздрхталим гласом:

— Данас . . . од свега тога изнесох само душу, — а да сам ју, којом срећом, изгубио! — која удиљ види пред собом смрт жешину, и срамоту кћерину, и губитак имања, и ватру, која прогута кућу! . . . Душу, која све то памти, и тело, које само оветом дише . . .

Застаде опет на час, па одмах крикну:

— А што да о том и говорим? Та сваки од вас то исто осећа, јер то исто памти, и сваки, од зоре до мрака, проклиње једно име . . .

— Винча од Шамотула! — врисне гомила. — Сузе, невоља, крв наша на његову душу! . . . На замак хајд'мо! на замак!

Маче се Бољко од Гостиња, радостан зар с утиска, што по га учини, и опет отвори уста, да још нешто каже, кад наједаред стаде пред њега стари Бартош.

Устао је од клечања, исправно се и, проницавим погледом, погледао око себе.

— Зло радиш, Бољко од Гостиња! — рече громко. — Мржњу сејеш, а нама треба милосрђа.

На те речи, изговорене поузданим гласом у бучној догле гомили — настаде тишина као у гробу.

Бартош тресцаше својом седом главом.

— Мољасте се — говораше даље, — ал' молитве ваше не иду к Богу, него пузе по земљи, као дим . . . Прантање и кајање имају снаге да отклоне десницу божју, — а проклетство навлачи нове клетве. Ђаволски си ти посланик, Бољко од Гостиња!

У гомили се диже потмуо жамор.

— Ко је? — питаху. — Љуто нас кара, а за што? . . .

— Биће, да је издајница . . . Винчев дошаптавало! — неко довикну.

Подигоше се грозно стиснуте песнице.

Старац стајаше непрестано на месту и, проницавим очима, гледаше испод намрштених обрва, као да не чује, шта се говори, као да не види подигнутих песница. Само седом главом удиљ тресцаше од сажаљења.

— Ђаво је опет ушао у вас — одазва се

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

за час, — њега призивате, не милостивога Бога! погани сте ви, поганици, није за вас да се молити у светињи господњој, него у незнабожачким храмовима, где ђаво прима жртву од крви и клетава, од злочина и сваке нечистоће!

Дуже му не дадоше говорити. Прискочило к њему неколико, врштећи пијаним гласовима, а Бољко од Гостиња, који стајаше најближе, подиже песницу и смераше, да удари старца.

Али пре него што могаше то да учини, Бартош диже десницу са палице, на коју беше наслоњен, стисну ју у песницу тако јако, да су на њој жиле набрекле.

— Поштуј оца! каже заповед! — рече кратко. — И гурну безобразника тако, да се је забатргао и треснуо о земљу. Снага, види се, беше у тога старца велика, а како она увек буди поштовање, особито кад је удружена с мирноћом,

(Наставиће се)

није чудо, што се други одмах умерише. Дераше се само Бољко, који лежаше на земљи, али кад се диже и опет хтеде насрнути на старца, задржаше га говорећи:

— Сед је као овца, грехота га је тући; а у нашим је рукама, па га не ћемо пустити, док не каже, ко је . . .

Из гомиле се зачуше гласови:

— Знамо га! — та то је Бартош Сила . . . Винчев дворанин! . . .

То име пробуди беснило, које се на час утишало.

— Амо га! — викаху, — нека плати за господара!

Сад већ није њих неколико, него се читава гомила сабила око Бартоша, грозна, разуздана.

— Где ти је господар? — дерашу се. — Вас обојицу на смрт!

ЖЕНСКИ КАРАКТЕРИ У СТАРОЈ ВИЗАНТИЈИ

(Наставак)

Царица Теофанија

It is beauty that doth oft make women proud;
It is virtue that doth make them most admired;
It is a government that makes them seem divine.

(Лепота чини жену поносном;
С врлине сав уважава је свет;
Божанствена је са моралности.)

Шекспир, Хајнрих VI.

Погледајмо опет горе у светле висине, где се лепота, врлина и моралност у одиста божанствену слику спајају те веселе срце у човека. Доста је борбе и клања! Доста је гнусне ругобе, коју нам показује жена, кад нестане с ње онога, што је као жену дичи, мати, кад постане дивља зверка! Шта вреди лепота и снага, шта вреди владалачко достојанство и разборитост, кад не иду под руку са врлином и моралном величином! Ирина, у које себичност и властољубље убија сва нежна осећања женина, све осећаје материнске, никада нас не може нагонити да јој без зазора признамо њене добре стране. Леди Мекбетова, у чијој се души буди мрачни демон најетраснијег честољубља и мучкога убиства, изазива у нас гнушање, које не може да умањи ни привидна њена љубав према

мужу. Па чак и руска Катарина II, која је своје властољубље откајала одиста великим делима, којима је извојевала себи име једне од најславнијих владалица, с тешком је муком кадра у нама угушити одвратност, коју осећамо према гнусном убиству, којим је свога мужа смакла са овога света. Како ли високо стоји над свим тим ликовима Корнелија, узорита мати Грахâ! Како ли нам срцу годи величанствена појава мушки пожртвовање на ипак и женски подане Германкиње Туселде, како је се сећамо са Пилотијеве дивне слике! А како ли је тек узвишен лик ериске краљице матере Јевросиме, која, као што нам прича народна песма у песнички лепој одећи, свом сину, јуначкоме Марку Краљевићу матерински савет даје, да на збору великаша државних *не гласа ни бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинога*, како би круна засјала на глави законитом наследнику, млађаном царевићу Урошу.*

* „Марко сине једини у мајке
„Не била ти моја рана клета,
„Немој, сине, говорити криво
„Ни по бабу ни по стричевима,
„Већ по правди Бога истинога.
„Немој, сине, изгубити душу,
„Боље ти је изгубити главу,
„Него своју огрешити душу.“

Зар да међу византијским женама није било и таквих, које су нас лепотом, снагом и моралном величином кадре одушевити? Зар није било и Византинкиња, које су умеле задатке владаричине спојити са узвишеним опредељењем женским, телесну лепоту са душевном племенитошћу, енергију карактера са женском благошћу, честољубље са савесношћу?

Покушаћу да изнесем слику такве једне Византинке. Не би ли учинила, да заборавимо на слику ружних људских страсти, која је привезана за име грозне жене, која је убила свога рођенога сина, те да нам се крвљу укаљани царски скрлет укаже у лепшем сјају, који је достојнији човечанства!

Такав племенит лик јесте славна Теофанија, ћерка цара Романа II а сестра оног Василија, који се по једнодушном суду потомства сматра за једног од најособенијих и највећих владара византијских.

Беше то обична појава у византијском народном и државном животу, да је добро и зло често било тик једно уз друго ил да је једно за другим долазило непосредно. Не може се овде право говорити о сјајној перијоди па онда о опадању јер се то обоје мењало непрекидно па се врло често десило, да је после епохе привидно коначне пропасти дошло време регенерације, кад се све већма развијала моћ, на којој је држави Теодосија Великога могла завидети многа млађа држава. Ко је онда могао и помислити, да ће се после оних потреса, које је Византија имала да препати под дугим низом неспособних владара и владарица, родити византијском народу у Македонијима тако славна династија!

Под њом се душевни живот у Византији успео до висине, до какве је стигао само под Компенима. Ако је дакле реч о фиоћи и о научној образованости византијскога друштва, то се тиме с правом може дичити век, у којем се истакосе велики таленти и карактери. У тај век пада младост царске принцесе Теофаније, којој је судбина наменила била нешто велико.

Свакако нису биле најпоспешније прилике, у којима је она, заједно са браћом својом, одрасла на двору. Њихов отац Роман умро је млад а како им се мати показала неподобна, да води регентство, то се, по претходној, иначе са свим незнатној дворској буни, генерал Нићифор Фока под титулом царском дао прогласити тугором

царске деце. Положај ове деце према цару регенту, чија је влада у осталом била врло срећна, мора према томе да је био мучан, ма да се Нићифор бринуо, да се принчеви и принцесе васпитају као што треба.

Нарочито је Теофанија била за дивно чудо лепа, умилна и учена. Далеко за границе ромајског царства допрло је глас о њој и именито је наишао на моћан одзив на двору немачкога цара.

Отон Велики, најмоћнији владар из саксонске куће, био је то, што се бринуо, да свом имењаку сину и наследнику нађе лепу прилику, равна рода и образовану другарицу за живот. И одабра Теофанију. Кад му је до тога било стало, да себи привеже моћно царство источно, зар је и могао на другу мислити, до на Теофанију, цар тај, који је државу своју проширио и до нова је угледа довео, који је снажном руком дрмао и Немачком и Италијом те дело своје хтео да стави на чврст темељ, да би могло одолети бури и незгоди? Је ли могао Отон I за свога сина наћи одличнију и образованију женску, но што је била скрлетородна царска принцеса, која је уз то још духом, образовањем и умилношћу надмашавала сав свет на царском двору у Византији.

Долазило је све једно царско посланство за другим у Цариград, да у цара Нићифора запроси Теофанијину ру у за младог Отона. Најпре је био Млечанин Доминик, за тим Лујтпранд, епископ Кременски, најпосле архиепископ Геро из Колона. Сва тројица су у име немачког цара с Нићифором и Јованом Зимиском водили преговоре ради царске невесте. На жалост су распре о напуљски престо задржале решење тога питања, које је по Отона било врло важно, јер је Нићифор наваљивао да се призна напуљска имаовина и пребацивао немачком цару, да на неправди хоће да добије ту византијску земљу. Зна се, како је ражљувени Нићифор поступао тада царским послаником, епископом Лујтпрандом.* Нићифор умре а цар Јован Зимиск поспе се на престо као тугор Романове деце. Отониви сад на ново поведени преговори с Цариградом доведоше до по-

* Лујтпрандов посланствени извештај цару Отону I и царици Аделхајди сачуван је и при свој гркомрзој тенденцији, коју је у осталом кадро растумачити рђаво поступање царским посланством, има у њему много што шта, што је вредно читати, нарочито с погледом на друштвени живот у Цариграду. Гизебрехт је у својој „Geschichte der deutschen Kaiserzeit“ од речи до речи саопштио Лујтпрандов извештај.

резултата, јер је немачки цар изјавио да је готов напустити јужну Италију.* Колонски архиепископ Геро однео је цару у Равену радосни глас, да цар Јован пристаје да Теофанија пође за младога Отона. Јован је осим тога силне скупоцене даре дао посланству, међу осталим и тело светога Пантелејмона, које је тако доспело у Колон.** Може човек себи живо представити, какву је радост староме цару проузроковао тај глас. Дочек, којим је дочекана крајева невеста — Отон је већ био проглашен краљем — кад се искрцала на апулејској обали, био је неописан. Са сјајном свитом кренула се једва дочекана царева кћи на пут у Беневент, где ју је дочекало друго посланство царево, којем је на челу био епископ Дитрих од Меца. У Риму су свекар и младожења чекали нову младу, потоњу царицу, која је у вечити град ушла уз одушевљено клицање свега народа. Одмах папа Теофанију крунише у Петровој цркви и благослови брак њен са младим царем. У сватовима су сви само гледали на младу царицу, која је била још пола дете но ипак лако задобила поштовања у туђинском народу. Није прошло много а Теофанија је задобила свачије срце те се умиљној младој невести с дивљењем клањали немачки кнежеви, који су дошли били преко Алпа, да учествују у царској светковини. Ну нико није био срећнији него сам велики цар, који је сад видео испуњену своју жељу, да младога Отона споји с најлепшом и најобразованијом принцесом оних времена а тиме да моћном царском двору даде и спољашњег сјаја. Та голема радост Отона I нашла је израза и у том, што је својој снаси дао највећи и најлепши венчани дар, који је игда добила која немачка царица. Још данас се види златним словима на скрлетну пергаменту написана повеља о том великом дару цареви, који је захватао две покрајине у Италији и исто толико у Немачкој уз велик број грофија и иних имаовина.*** Општи суд онога

* Hertzberg у свом познатом историјском делу мисли овако: Да је склопљен био уговор, није изреком наведено, но са свим се одређено може узети да га је било, и то у том смислу, да Беневент и Капуа остану под немачком врховном влашћу, Апулија пак с Калабријом, Салерно и Напуљ да се од стране Немаца имају признати као грчке покрајине.

** Свети Пантелејмон био је хришћански мученик из Никомидије и живео је под Диоклецијаном. У Немачкој су тада тај дар цара Јована одиета сматрали као почаст и као барем исто тако важан, ако не још и важнији догађај, него то, што се срећно свршили женидбени преговори.

*** Даровница Отона II — издао ју је наиме цар муж — које је лепи оригинал сачуван још у Волфенбитлу, штампана је у Leibnitii Annales imperii III. Giesebrecht.

времена, на чак и суд Теофанијиних непријатеља, гласио је поспешно по царицу и за цело човек не ће промаштити, ако брак младога цара назове срећним. На двору у Ахену до душе редовала је још царица Аделхајда, жена Отона I а мати Отона II, но на скоро је та честита и духовита жена увидела, да јој је [одузет неограничени њен утецај на сина. Као да је Отон II Теофанију тако био заволео а ванредним њеним душевним својствима такву моћ приписивао, да је, кад му је отац умро те царски скиптар прешао у његове руке, у жени својој опазио најмудрију саветницу и њу — као што је историјски доказано — посветио у све своје велике планове, којима је мислио да доврши дело свога славнога оца, да наиме оснује велику римску универзалну монархију на немачкој подлози.

Ну царица није никад прелазила граница свом позиву као жена и мати. Никад се с поља није могло опазити, да Отон II икако слуша дошаптаје женине, јер су сви мислили, да је Отон II за то и сувише самосталан и разборит. Делање се Теофанијино с тога ограничавало на тада теготну репрезентацију дворску и на добра и милостива дела. Знало се, да је царица свугде по силним престоницама царевим у Немачкој и у Италији увела нове и fine обичаје и да је живот на двору тако удесила, да одговара великом угледу немачко-римског цара; па слушало се много што шта похвално а богме много што шта и покудно о њој, како су кад о њој говорили пријатељи или непријатељи, али јој се никад није могло пребацити, да се меша у државне послове или да цару даје савета на штету државну.

Изгледа, да се у том уверењу ишло тако далеко, да су Теофанију свуд сматрали само као жену светску, образовану и учену, а никако нису мислили да има у ње оне енергије, којом се свагда истицала царица Аделхајда, која је сад боравила у свом удовичишту у Италији.

У толико се већма задивио свет, кад се десило нешто, што је ту младу туђинку довело до положаја, у којем јој је ваљало показати све одличности свога живахнога духа и своје ретке образованости и сва сјајна својства свога карактера. Заплетавши се у рат с Арапима, који беху продрли у јужну Италију, буде вредни и амбицијозни цар у Калабрији потучен. Бол са тога а и што му се осујетише многи планови, но нарочито гласови, који му из Немачке дођоше о немирима и побунама — све је то на кобан

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

начин утецало на цара, који је и онако био ослабео. Отон II умре у Риму те га сахране са највећим свечаностима у преирати Петрове цркве баш у исто време, кад су у Немачкој, по његовој наредби, у Ахену помазали његова тек четргодишњег сина Отона за краља (983).

Брзо се по свој држави разнео глас о ненадној смрти царевој. А Отонска је влада, ма како да је била силна, сав свој ослонац имала у два ока царева. Па сад се те очи заклопише те држава остаде сироче, јер се није дало за мислити, да слаба, па још туђинка жена и дете од четир године буду наследници престола, са којег се владало целом Немачком и Италијом Бар тако се мислило у Немачкој а тако се и радило. Франачки Хајнрих, сродник саксонској царској кући подиже заставу отворена устанка и даде се изабрати за краља. У Италији се етало коменати против немачке владе и већ се мислило у Риму, на који је утецала Византија, да је куцнуо час, да се стресе царска врховна власт. У Немачкој се бојни поклич заорио с једнога краја државе на други. Узалуд су пријатељи покојнога цара: архиепископ Вилигис од Мајнца и херцег Конрад од Швапске покушали да опомену Хајнриха на заклетву, којом се заклео цару, и да га приволе, да сужњег царевића изда матери и држави. На Теофанију стадоше свашта потварати, називаху је туђинком, неваљалом женом, која руши морал. Тражили су да докажу, да у немачкој држави не може бити женскога регентства, као што је то био обичај у Византији. Преирирало се и свађало по свој држави. Делу Отона Великога као да би суђено да пропадне! Тада се наједаред у Немачкој по-

јави Теофанија, која је дотле све једнако била у Риму на гробу свога мужа. Уверним речима, са величанственим поносом праве царице, са праведном срџбом увређене матери затражила је државу и круну за Отона III. Голема енергија те духовите а уз то и красне младе жене изне-надила је немачке кнежеве. Вилигис и Конрад, највернији ослонци царскога престола, нису се од то доба ни одмицали од царице. Један државни кнез за другим отпаде од Хајнриха Франачког па још кад се рашчуло за то, да се Теофанија и Аделхајда, да би спасле државу и млађаног цара, помириле и намериле да дођу на сабор, што је сазван био у Бизенштет, тада је сву Нематку прострујио клик радости и весеља, јер сад су тек право познали Теофанију, сад су тек били уверени, да је то она права рука, која је држави и престолу у овако бурним временима од преке потребе. Хајнрих се мораде одрећи свога достојанства и мораде издати младога цара, а Теофанији буде поверено да управља државом и да буде турска свога сина. У Франкфурту је пред сакупљеним народом франачки Хајнрих у почетку године 985 изашао пред Теофанију и на очиглед државним великашима кајући се признао свој грех. Скрштених руку положио је поносни херцег франачки клетвеничку заклетву у руке младом краљу, око кога су стојали херцеци од Саксонске, Швапске, Баварске, Корунске, Чешке и Пољске. И Италија се покорила регенткињи. Тако је најзад васпостављен био мир унутри, дете је било осигурано на престолу свога оца а ћерка грчкога цара владала је као права царица у западном царству.

(Свршиће се)

Т. С. Вилоски

КЊИЖЕВНОСТ

ПРИЛОГ К ИСПРАВЉАЊУ ТЕКСТА „ОСМАНА“ ГУНДУЛИЋЕВА

(Свршетак)

Џјевање дванаесто

1. Одмах друга строфа:

Не потежи, ну га тјера
Жеља огласит, како *узрочи*
Друштво сунца од сјевера
До мјесеца од истоци.

Оно *узрочи* нема смисла, напротив у II. стоји *усрочи* од *срочити* мјесто *угласити*.

2. На стр. 191:

Не почива кратка часа,
Свуд се туче, врти и вије;
а у II. мјесто *свуд се туче* стоји *свуда тече*,
која је варијанта простија и логичнија.

3. На стр. 197:

Пожали јој зду незгоду
И боље се *свој* ње *зледи*.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

А у П. овај стих гласи:

И боље се *цјећ* ње *следи*.

Мени није јасан ни један ни други стих, али бих их овако међусобно исправио:

И боље се *цјећ* ње *зледи*.

4. Мало ниже:

Али *за мир* ње *љепоте* —

а у П. мјесто *за мир* налазимо *замјер* т. ј. *чудо* ње *љепоте*, што разјашњује цијелу строфу доста тамну.

5. На стр. 199:

Од жалости не разбире
У вају се жестокому —

а у П:

Од жалости се не разбире,
У вају је жестокому,

која је варијанта простија и љепша од прве.

6. На стр. 200:

Јак из *цвијећа* и из *траве* —

у П. мјесто оно и стоји *јал*, што је логичније.

7. На стр. 201:

Црно је сунце, мјесец тама —

а у П. мјесто *црно* стоји *тамно*, што је приличније.

8. Мало ниже:

Крунославу да ли твоју
При Туркињи *ти остави* —

а у П:

При Туркињи *заборави*,
што је такођер боље.

9. На стр. 202:

О громови, о трескови,
Урнебес се *виш* обали —

а у П:

Ти с небеса *згар* обали.

А ја бих ова два стиха овако међусобно исправио:

Урнебес се *згар* обали.

10. На стр. 204:

С Крунославом *унигује*
И веселиј свеђ се каже;

а у П. мјесто *унигује*, што се не разумије, стоји *умилује*, што има смисла.

11. На стр. 205:

Крунослава мапријед ходи,
Ни ју погуба ниједна *страша* —

а у П:

Њу погуба ниједна *устраша*,
што ми се боље свиђа.

12. А пошљедња строфа гласи:

Ну од тамнице једва ступи
Прико *урага* дикла смјона,
А *раскошан* затвор скуни
И у сужањству оста и она.

У П. опет друкчије:

До тамнице једва ступи,
Како *ирође* дикла смјона.

А *храстов* се затвор *склони*,

И у сужањству оста и она.

Ни једна ни друга варијанта не ваља; али би се могле међусобно исправити: н. пр. мјесто *раскошан*, што нема смисла овђе, стоји врло добро *храстов*.

Пјевање тринаесто.

1. Одмах друга строфа:

Сатарисан краљ прибива
Од ринутијех с неба духа
У пучини огња жива,
Ки му *охолас* сви распуха.

Мјесто *охолас* сва у П. стоји *охола свијес*, коју бих варијанту првој претпоставио, ако ништа ради јасноће.

2. На стр. 207:

Небу се оприт справам овим
Тврдоглави бијесник ступа,
Заборављен, ко тресковим
Свемогућа рука луна.

Мјесто *заборављен*, што нема смисла овђе, стоји у П. врло добро *заборавља*.

3. Мало ниже:

Цокоћу се, *грохте* и тресу
Ноћне спиле из дубине;

а у П. први стих гласи:

Цокоћу се *зуби* и тресу итд.

што је боље, јер овђе нема мјеста *грохте*.

4. Опет мало ниже:

Звижду, *звече*, сквиче, лају;

а у П. мјесто *звече* стоји *вече*, јер ниједна животиња не *звечи* него само метал.

5. На стр. 208:

Над свијем *вјернијем* ејенам стиштен;

а у П. мјесто *вјернијем* стоји *вјечнијем*, што има смисла.

6. Мало ниже:

Срши глава *пајежена*;

а у П.:

Змијам глава *парешена*;

што боље одговара даљем опису.

7. У шљедећој строфи долазе стихови:

Нос *незгробни* на кљун пада,
Челуштине јазне грубе —

а у П. стоји *нос незгробни* и *челуштине* од *челусти*.

8. На стр. 210:

Вишњи они, ки пристају
Злобећи нас није никада;

а у П. мјесто *злобећи нас* стоји *зло педисат*.

9. Мало ниже:

Ну у пронас *ироиас* донит
Заман ичија моћ се истакла;

а у П. мјесто друго *ироиас* стоји *иораз*.

10. На стр. 212:

А Луцифер, збијен у ништа
У краљевству празну *зучи*?

а у П. мјесто *зучи*, што овђе нема смисла,
стоји *чучи* од *чучати*, што одговара току
мисли.

11. Мало ниже:

Згода онада *какогоди*
Другима је добит дала;

а у П.:

Згода онада *кому угоди*?

Не бих знао коју варијанту прифатити.

12. На стр. 114:

Дико знана од Парнаса
И Еликона свете горе,
Ка *иотако* мени каза
Страшне од пакла договоре.

У П. мјесто *дико* стоји *дикло*, а мјесто *иотако*
стоји *иотанко*. Ово одиста имају бити штампарске погрешке!

Цјевање шеснаесто

1. На стр. 265:

Велећ: да ти *иобио*
Нијеси њега он би тебе.

А у П. мјесто *иобио* стоји *иогубио*, како захтијева смисао и стих.

2. На стр. 267:

Госпар сваки слугу свога
Без бојазни смије удрити,
А *бојаке* цијећа тога
Од роба *се* цар честити?

А у П.:

А *бојат се* цијећа тога
Од роба *ће* цар честити —

много боље.

3. На стр. 171:

Ну у вазећу Цариграда
И *изгубљењу* цркве ове
Оста име, тер и сада
Софија се мечет зове.

У П. други стих гласи:

Изгубљене цркве ове —
што је такођер много боље.

4. Мало ниже:

С *црцом*, ки је женам твиме
Стража и т. д.

А у П. стоји *с црцом*, што има смисла.

5. Опет мало ниже:

Кад нам будеш *иогодио* —

а у П. мјесто *иогодио* стоји *госиодио*, што
ми се чини боље.

6. На стр. 273:

Тим уступ'те, *реу'*, назада,
Његда вјерни и уздани;

а у П. први стих гласи:

Тим уступте *ријеч* назада,
што има више смисла.

Цјевање седамнаесто

1. На стр. 277:

Отвори очи за бремена:
Јер ако им *збудеш* ова —

а у П. мјесто *збудеш* стоји *иушгиш*, што има
више смисла.

2. На стр. 281:

Страх ме ако, власт тва прија
Главу љутој змији плесати,
Да она хуђа и отровнија
Куде на те не обрати,

Мјесто *куде* у П. стоји *куђе*, што има више
смисла.

3. На стр. 282:

Гди је сад сила тај здружена,
Ка против им смјеће изити,
Сад од огња, *сад* од пљижена
Твој град, твој пук обранити?

У П. трећи стих гласи:

За од огња, *за* од пљижена —
која је варијанта логичнија.

4. На стр. 286:

И да војсци пак навијести,
Да је одлука твоја ова:
Тим зламешем с добром чести
Све јунака помилова.

А у П.:

Тве јунаке помилова,
што такођер има више смисла.

Цјевање осамнаесто

1. На стр. 303:

Паче низ њу у *невилку*
Сто витеза меће он један —

а у П. мјесто *невилку* стоји *навилку* од *на-
вилак*, што се разумије, дочим се не зна, што
значи и окле долази *невилку*.

2. На стр. 304:

Јакно давњи дуб у гори
На години *злом* веоми —

а у П. мјесто *злом* стоји *злој*, како треба.

3. На стр. 308:

Искре меће тврда *нада* —

ово нема смисла; у П. мјесто *нада* стоји *јада*
што стиху смисао повраћа.

4. На стр. 309:

—тер вашије
Мало скачућ —

а у П. мјесто *мало* стоји *нагло*, што је умесно.

5. На стр. 310:

Љуто у срцу *слом* се смутити —

у П. мјесто *слом* стоји *свом*, како смисао захтијева.

Цјевање деветнаесто

1. Одмах на првом листу при дну стоји:

На њима пишу златна слова
Међу *тискел* разлициме —

а у П. мјесто *тискел* стоји *лишкел*, што се разумије.

2. На стр. 313:

Ага у *сурах* сједините има —

а у П. мјесто у *сурах* стоји *Узуф*, што ће бити правилније.

3. На стр. 317:

Ах, прилико, *с мртва* лица —

мјесто *с мртва* у П. стоји *смртна*, што боље одговара смислу.

4. На стр. 318:

На *узах* ли намијењена
Круна ти се привратила?

а у П. мјесто *узах*, стоји *ово*, што има више смисла.

5. Мало ниже:

Дилавера *позва тима* —

а у П. стоји *позват има*, што се разумије.

6. На стр. 319:

Так два бика у планини —

а у П. мјесто *так* стоји *јак*, јер наводи при-
мјер, а на ниже долази *тако*.

7. На стр. 321:

Ну ко тебе и тве остале
Добићу и *отет* јоште жива.

а у П. мјесто *отет* стоји *овет*, како смисо тражи.

8. На стр. 322:

Прико града витез врли
Таки срце, рукама маха —

а у П. мјесто *таки* стоји *трчи*, што боље смислу одговара.

9. На стр. 323:

Прида мном си и прије скако,
И још ћеш, *свијес* ме тва не устраша.

Ово *свијес* овђе нема смисла; у П. мјесто *свијес* стоји *звис* (звиждање), што би имало више смисла.

10. Мало на ниже опет долази *так* мјесто *јак*, како у П. стоји.

11. На стр. 324:

Млати, хвиста, *хуса*, луна —

мјесто *хуса* у П. стоји *буша*, који глагол често долази у *Османиди*, дочим *хуса* не долази.

12. На стр. 327:

Под ногама мојим *соиши* —

мјесто *соиши*, што нема смисла, у П. долази *здиши* од *здисати* или *издисати*.

13. На стр. 330:

Дај допусти *мјеште* дара
Ови један тужној мени —

а у П. мјесто *мјеште* стоји *од свијех*, што има више смисла.

14. На стр. 333:

Међу разлог, разбор грде —

а у П. мјесто *међу* стоји *неће*, што је личније.

15. На стр. 335:

Слон велики, *снажни* и јаки —

а у П. мјесто *снажни*, што значи исто што и јаки, стоји *страшни*.

16. На стр. 338:

Није жене, за ку хаје,
Ких нам жељу нарав пода.

а у П. мјесто *ких* стоји *ку* много боље.

Цјевање двадесето

1. На стр. 344:

Ки сто свијем је на високу —

а у П.:

Ки *столује* на високу,

што је сасвијем логично.

2. На стр. 349:

Одговори *тим* камење —

а у П.:

Одговори *ти* камење,

такођер сасвијем логично.

Ово су главније разлике, и што се могу боље описати, између најстаријега и најновијега издања *Османиде*. Називљем будимско издање *најстаријим* ево за што: у предговору овога издања *Јесто Поповић* нам каже, како је ово дјело преко двјеста година у рукопису тавнило; како је у Далмацији врло познато и свуда хваљено; и како има *више од године дана, да је у његове руке дошло* преко Христифора Цвијетовића. А предговор је датиран *30 јулија 1826*; *imprimatur* од цензуре стављен је *6 септембра исте године*; дакле Поповићу је *Осман* дошао у руке 1825, *годину дана прије него је у Дубровнику печатан*; и по томе морао му је доћи у *рукопису* споменутоме; друго, Поповић при приређивању свог издања није могао имати пред очима „Османа“ у издању дубровачкоме. За то будимско издање има се сматрати сасвијем независно од дубровачкога, и овоме *савремено*. Из предговора не можемо знати, ко је *Османа* преписао ћирилицом, али би се дало прије закључити, да је дошло ћирилицом написано

у руке Поповићу; прво, јер да је он сам то учинио, био би у предговору казао; друго Христифор (Крсто) Цвијетовић родом је био Бокељ православне вјере из Новог, који српски није могао знати него што је у манастиру Савани научио, а ту се није учила латиница; дакле да није било ћирилицом написано, не шћаше се наћи код Цвијетовића. Отуд закључак, да је *Осман*, по нашем приморју бар, циркулирао и у рукописној ћирилици прије него је штампан био.

У пофалу вриједноме Јевту Поповићу навешћу из његова предговора мјесто, у ком

се огледа, каква је *свијест јединства српскога* владала међу књижевнијем Србима у првој четврти овога вијека: „*Природним говором, крaсним ријечма и дивним пјесмотворјем склопио је Гундулић Османиду тако, да ће најјаснија књига у српском књижевству остати. Са Османидом нас ће разни народи више познавати.*“

А куд смо забасали за ово по вијека? И кад ћемо се повратити свијешћу народном у прву четврт овога вијека — у доба бесмртнога Доситеја и његовијех непосреднијех ученика!

Л. Томановић

КОВЧЕЖИЋ

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

= *Српска Краљевска Академија* имала је по чл. 28. основнога закона 22. фебр. о. г. свој свечан скуп, на којем је академик М. Ђ. Милићевић објавио извештај о годишњем раду и приликама Срп. Кр. А. у прошастој год. Из тога извештаја по „Јавору“ бр. 3. вадимо ове главније белешке. У првој тачци јавља академик већ познати радосни глас, да је удешен споразум између Акад. и Срп. Учен. Друштва на основу закона од 10. фебр. 1892. г. По том закону је С. У. Д. на свом главном скупу, 15. нов. 1892. г. изабрало осморицу својих чл. за Срп. Краљ. Ак. С друге стране Акад. је на год. скупу 28. дек. 1892. приступила бирању четворнице нових чл. Од 10 кандидата само је један добио потребан број гласова. За кратко време примиће А. од С. Уч. Др. имање (библијотеке, архиве, легате). За прош. год. беше одређено за јавност 8 *Гласова* (31—38.), али још не су сви доштампани ни сад. Међу *Гласовима* Срп. Акад. четири расправљају о историји, два о математици, по један о праву и песништву. Од 8 *Својеника* (XV XXII.) 4 су готова, 1 се довршује а 3 ће се штампати. По одлуци ак. 23 нов. пр. год. штампаних се као засебна књига опширна студија академика Ст. Новаковића: *Остварење словенске књижевности на Балканском полуострву. Српска легенда о Владимиру и Косари*. Од расписане четири теме само је једна добила одговор али недостатчан, зато је Ак. на скупу 11. јан. о. г. одлучила више и не расписивати награде. Од прошасте год. је председник Ак. *Димитрије С. Нешић*. Са новим члановима има сада Акад. 30 правих (26 из Србије) и 14 дописних (3 из Србије) чланова. (По закону може бити правих 34, дописних двапута толико). Год. 1892. беше 1 свечан скуп, 6 скупова целокупне Ак. 22 председништва и 16 стручних Ак. Срп. Акад. стоји у свези и замени са 72 научне дружине (академије, универзитета, учена друшт., књижнице и т. д.) На расписану Мариновићеву награду стигло је 6 списа, али ни један није добио награде, него ланска награда остаје за ову год. те ће се или наградити два списа или један већи. Напослетку још јавља академик Милићевић, да је прош. год. преминуо изабрани академик *Јов. Бош-*

ковић. — По овом извештају не може се рећи, да је рад Срп. Акад. у прош. год. био обилат. Јамачно јој је сметао неуређен положај према Срп. Уч. Друштву и оскудне повчане прилике српске Краљевине. Прва је сметња сретно уклоњена. Сад имамо у Београду само једно научно друштво са повећаним бројем чланова. Сваки пријатељ српске науке би се обрадовао, да се тако брзо и zgodно савлада и она дуга неприлика, јер занета без повчане помоћи тешко ће моћи Ак. предузети каки већи посао. Желимо Српској Краљ. Академији у новом добу, у које је ступила овом годином, напретка и успеха на запушеном али плодном пољу српске науке!

0 У „Гласу Црногорца“ је написао Филип Радичевић у име црногорског свештенства некролог петроградском митрополиту Исидору, у којем се благодарношћу спомиње ову љубав, коју је гајио пок. митрополит руски према Црној Гори.

0 1. нов. прошле године је свечано прослављен 50-годишњи јубилеј књижевног рада знаменитог историка и археолога И. Е. Забелина.

0 15. дец. прошле године навршило се 80 година Јакову Карловићу Гроту, потпредседнику петроградске Академије наука.

0 У јавној седници руске академије наука, држаној 29. дец. 1892, досуђене су премије и књижевне награде овим књижевницима: премија имп. Александра II. досуђена је И. П. Семенову за састав: *Освобођење крестјанъ въ царованіе имп. Александра II*; прва медаља и повчана награда из закладе гр. Толстоја професору Јансону за састав: *Теорія статистики*, а друга медаља Л. Першкеу за састав: *Акцизно-бандерольная система табачнаго налога въ Россіи и въ Соед. Шт. Сѣв. Америки*. Премија Сибирјакова је досуђена проф. Вуцинеком за састав: *Заселеніе Сибири и бытъ первыхъ ея населенниковъ*.

0 3. дец. прошле године умро је у Москви један од најбољих новијих песника руских А. А. Фет-Шеншин. Писао је лирске песме врло нежна садржаја. Осим тога је превео врло добро Хорација, Тибула, Катула, Овидија, Вергилија, Марцијала, Персија и Плаута, а од нових Гетеова Фауста.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У најновијим свештцима Reclam-ове „Universal Bibliothek“ е изидоме међу осталим преводи дела најбољих руских књижевника, тако у бр. 2955 изишло је дело И. С. Тургењева „Литературнија и житијска воспоминања“ у преводу Фр. Валтера; у бр. 2966—75 издано је гр Л. Н. Толстоја „Война и миръ“ у преводу дра Ернеста Штрингеа. Од најновијих руских белетристичара особито преводје Немци приповетке В. Короленка и А. Чехова; тако је у бр. 2846., 2868 и 2929. изашло од Чехова „Въ сумеркахъ“, од В. Короленка „Сибирскіе разказы“ и „Слѣпой музыкантъ“.

У месечном журналу „Revue universelle“, што излази у Женви, у свескама за август и септембар г. 1892, изишла је стручна и занимљива критика на епохаално дело А. Будиловића „Общеславјанскій языкъ“. Ту је критику написао познати франц. Слависта Луј Леже (Louis Leger) под натписом: „La langue russe et l' expansion des langues slaves“. „Стражилово“ је прошле године у 38 броју донело Пипиново мишљење о том питању.

У октобарској свесци руског журнала „Руская Старина“ има два врло интересна чланка из политичне руске историје за последњих 50 година. Један је од уредника историка Н. Н. Шишлера, у ком саопштава својеручан отпис цара Николе пред битку г. 1853. канцелару своје гр. Неселроде и у коме је цар хтео да се води рат на Балканском полуострву; но Неселроде је то цареву мишљење побио и тако се водно рат у Криму место онде, где је цар хтео. Други је чланак од Сперанског копиран отпис Катарине II. о. т. зв. „грчком пројекту“, у којем врло интељесно Катарина II. излаже своје мисли о политичној равнотежи међу Русијом, Римом и Грчком за свагда.

Пре две године су у Китајском Туркестану ископали подземни град, у којем су нашли санскритски рукопис писан г. 476 пре Хр. Рукопис се састоји из пет делова, од којих се у првоме и последњем говори о медицини. Тај је рукопис скоро превео др. Хериле и биће штампан у азијском друштву у Бенгалији.

31. дец. пр. г. умро је познати руски јуриста и књижевник Николај Иванович Соколов. Био је врло дубок јуриста теоретичар; он је створио Русима државно право. Радио је много по савременим часописима јурјичног и политичног садржаја, уређивао је најпре с И. С. Аксаковим, а после сам јурјички и политички лист „Голосъ“ и Биржевыя Вѣдомости“.

Поводом данске прославе Ј. Коменскога преведено је неколико дела његових на руски језик. Тако у журналу „Гимназіа“ изашло је његово „Jana linguarum“, а у московском Филологском Обзоренију изидоме „Изабрана педагошка дела Ј. А. Коменског“ у преводу С. Љубомудрова и Адолфа.

У Варшави је умро недавно пољски белетристичар Александар Непјаровски (1823—1892); од четрдесетих година је почео писати приповетке и фељтоне по разним варшавским новинама, од којих је многе и уређивао; а био је стаалан фељтониста „Варшавског Дневника“.

Прошле године је основан у Бечу нов орган словеначке академијске омладине „Весна“; излази сваког месеца. Садржаја је просветног и књижевног.

У Прагу је умро недавно вредни и учени директор чешког нар. музеја Антон Јарослав Вертјатко (1815—1892). Од г. 1835 неуморно је радио на чешкој белетристици,

за тим на филологији и чешкој књижевности. Он је издао илустровано издање Краљедворског рукописа.

У Лондону је недавно умро чешки емигранат Алберт Хенри Вратислав, који је стекао бесмртне заслуге око упознавања Енглеза с Чесима. Г. 1889 је издао знамениту збирку „шездсет народних сказака“ (Sixty folktales) на енглеском језику, а превео их из збирке Јербенове.

Из годишњег алманаха прашког чешког свенаучништа дознајемо: да је у зимском семестру за шк. г. 1891/2. било у њему свега 2339 редовних слушалаца и 331 ванредан, — а у летњем семестру 2065 ред. и 289 ванредних. Докторских промоција је било: у факултету богослов. 1, у јурјичком 74, у медицинском 148, у философјском 12; свега 235. Међу њима је и почасни докторат песника Јарослава Врхлицкога.

Изашло је ново издање Зупкова дела „Животопис Ј. А. Коменског под натписом: Život Jana Amosa Komenského. Na slavu tristaleté památky jeho narození sepsal Fr. J. Zoubek. То је једна од најбољих расправа о Коменском.

Прашка академија наука издала је трећи део својих: Rozpravy české akademie. Ту се свршава изврсна расправа Фр. Дворског: Albrecht z Valdštejna až na konec 1621.

Прашки проф. А. Резек (Rezek) свршио је своју „Историју Чешке и Моравске за Фердинанда III. (1637 до 48)“ и издао је прву књигу продужења под натписом: Историја Чешке и Моравске у ново доба, која садржи догађаје у г. 1648—1667. Прва књига: Dějé Čech a Morávy za Ferdinanda III. кошта 3 фор. 80 новч.; а друга: Dějiny Čech a Morávy nové doby 3 фор. 30 и.

Штампан је по заповести пана Лава XIII Глагољашки мисал за црногорске католике и готов је био за панин јубилеј (фебр. 1893).

20. окт. 1892 умро је у Софији познати бугарски публициста Богоров. Издавао је г. 1846. у Лајпциу новине „Бугарски Орао“, а за тим г. 1849. у Цариграду „Цариградски Весник“. Написао је и француско-бугарски речник.

У Сабранику Мин. Нар. Просв. у Софији изашла је нова расправа Ивана Вазова: Великата Рилска пустина.

Недавно је умро знаменити немачки оријенталиста Август Милер, писац „Историје Пелама на истоку и западу“, Арапске и турске граматике“, уредник „Источне библиографије“; живо се бавио и словенским стварима.

1. дец. прошле године наизршло се сто година од смрти књижевника Д. И. Фон-Визина.

Адолф Хоровиц, накладник у Трнову, наурио је да све лирске песме Петефијине изда у словачком преводу па је замолио Маценгауера-Бењовског, да се прими тога превода. Сав ће превод изаћи у десет свезака, од којих су две већ изашле. Лајош Верфија, професор у Трнову, написао је уз то издање биографију песникову. Цена је појединој свесци 20 повчања.

Црногорска је влада швајцарском савезном савету јавила, да Црна-Гора првим Јулом ове године ступа у унију за заштиту књижевног и уметничког власништва. Остале државе у тој унији јесу: Немачка, Белгија, Шпанијола, Француска, Велика Британија, Италија, Луксенбургска, Монако, Тунис, Хајити.

У 459 броју Бечкога војног листа „Die Reichswehr“ изишао је чланак Хермана Шиндлера „Zum Klima von Mostar“.

Задарска „Искра“ у 3 и 4 броју свом почела је

доносити П. Радића о „Човековој Трагедији“ Мадачевој у преводу нашега Змаја и П. Касандрића „Kasicev Razgovor Ugodni“ и другој polovini XVIII. vijeka.

+ У Липисци је изишла прошле године књига „Vlacho-Meglen. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung“, од др. Густава Вајганда. Књига има стр. XXXVI и 78 обичне осмине, а тиче се онога краја између Битоља и Солуна, који је под именом Меглена познат. Књига је ова интересна у сваком погледу; у њој нам писац износи, да су становници тога краја и типом и ношњом и начином живота као и обичајима битно различни од својих суседа. Главна црта ове је расправе етнологска, али се обазире и на етнографију тога краја. По њој Мегленићани су најзнатнији остатак бугаровлашки, управо прарумунски. О овој књизи проговорио је W. Hein, препоручујући је, у првој свесци XXIII књиге „Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft“ у Бечу.

— Лепу песмицу X. Хајне-а: „Du bist wie eine Blume“, коју смо у ланском „Стражилову“ донели у преводу Благоја Бранчића, издао је у немачком једном листу латински преведену Ернст Екштајн, писац „Афродите“, коју смо донели у преводу у „Стражилову“ године 1888. Латински превод гласи:

Es floris instar suavis
Et pia et candida;
Imbuitur contemplanti
Mi cor tristitia.

Imponere tibi velim
Hanc manum tremulam
Precans, ut deus te servet
Et piam et candidam.

БЕЛЕШКЕ О УМЕТНОСТИ

— Од нове године бави се дружина српског народног позоришта у Панчеву. Низ приказа отпочела је Шапчаниновом „Задужбином“. Као што из „Весника“ видимо, репертоар је још једнако стари. Нов је само превод Пајронова *Le monde ou on s'ennuie* и оригинал „Јабучка“, шаљива игра Веље Миљковића, за коју је Дубек склопио музику. О тој новини доноси „Весник“ у 9 и 10 броју повољну оцену. Из Панчева иде дружина српског народног позоришта у Ковин.

— Из „Јавора“ бр. 3. дознајемо, да је Београдско певачко друштво почело издавати песме свога репертоара. Свакога месеца ће излазити по три. До сад су штампане ове композиције Стеве Мокрањца: *Падјете браво* од Ђ. Јакшића, *Хајдук Вељко* из нар. песама и *Из моје домовине*. Радосно поздрављамо ово предузеће!

— Одлична хрватска пројина *Марија Ружичка Строцијева* славиће месеца Априла ове године двадесетпетогодишњицу свога глумовања. Даваће се том приликом у земаљском позоришту у Загребу „Адријена Лекуверера“,

коју је Строцијева превела с францускога оригинала. Пета уметница преводи и са талијанскога. Тако је лани у „Обзор“—у излазио у њену преводу Такометијева историјска драма „Марија Антоанета“ а прештампан је превод и у засебну књигу.

□ Nina Paek, чувена оперска певачица из Париза, за коју веле да је Египћанка родом из Александрије, ангажована је на женевској опери, где је се приказала публици у Вагнеровим операма: *Лоенгрину* и *Валкири*.

— Чувени вијолиниста *Франа Ондричек*, кога и наш свет овде познаје, пропутовао је недавно Шведску и Норвешку, са ванредним успехом дајући концерте по великим варошима онде. Ово дана је концертовао у Загребу.

О 27. нов. прошле године навршило се 50 година знаменитој опери Гљивкиној „Руслан и Лудмила“.

О Мађарски сликар Мункачија припрема нову слику, петнаест метара широку и шест метара високу, за нови угарски парламенат. Осветиће се г. 1895 приликом светковања хиљадугодишњице како су Мађари дошли на средњи Дунав.

— Немачки компониста Август Бунгерт прерађује Омирову Одисију у музикалну тетралогију. Сва четири дела те опере испуњаваће по цело вече. Појединим су деловима по реду натписи ово: 1. Кирка, 2. Наузикаја, 3. Повратак Улисов, 4. Улисова смрт.

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

О Браћа Трећакови поклонили су своју богату у свој Европи познату уметничку галерију граду Москви. Та галерија вреди три милијона рубаља.

О У Финландији је основана самостална православна архијерејска столица, којој ће припадати све парохije и манастири у Финландији. Епархијски архијереј ће бити архијерејско-финландски и виборски са столицом у Виборгу. За архијерејскога је именован епископ Антоније.

О Депутација буковинских грађана поднела је цару петицију, да се оснује медицински факултет у черновичком свенаучишту. Цар је обећао то учинити, само док се финансије доведу у ред. Пољске новине не воле ту петицију.

О 2. деп. пр. г. прослављена је у Черновицама пета годишњица буковинско-руског ђачког друштва „Буковина“ у присуству њих 60 чланова, сем тога беше много гостију са стране и неколико универ. професора.

О У Прагу је за споменик знаменитом чешком петоријографу и „оцу чешкога народа“ Фр. Палацком скупљено до сад 42.000 фор. и још се скупља. Сам Праг прилаже годишње по 5000 фор.

ПОПРАВКА

У 10 броју на страни 152 б у 13 реду од горе место *уракунути* треба да стоји *прекужити* а у 11 броју на страни 176 б у 7 и 10 реду од горе место *Кријанић* треба да је *Крижанџ*.

САДРЖАЈ: Песништво: Дум-Баришнини Јасли. Мрки вук. — Поука: Женски карактери у старој Византији. — Књижевност: Прилог к исправљању текста „Османа“ Гуидулићева. — Ковчежић: Књижевне белешке. Белешке о уметности. Просветни гласник. Поправка.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваке недеље на читаву табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. за по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожића у Београду.